

Гриценко С.П.
Національний аграрний університет

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТОК XVI-XVII СТ.)

Одним із напрямків дослідження запозичень є створення їх тематичної класифікації, виділення тематичних груп лексики (ТГЛ). Саме через тематичну та семантичну класифікації можна наблизитися до розв'язання питання про роль запозичень: чи розширюють запозичення понятійну структуру мови чи лише засоби вираження наявних у мові сформованих давніше понять. Водночас через класифікацію лексики стає можливим моделювання структури мовної картини світу. Р.Гжегорчикова зауважує, що “незаперечно найважливішими [для з'ясування мовного образу світу. – С.Г.] є явища лексичні, а найбільше – групи словникового складу, що становлять своєрідний класифікатор світу” [6, 45].

У сучасному мовознавстві дослідженням лексики притаманне розмежування лексико-семантичних груп (ЛСГ) і тематичних груп лексики (ТГЛ) як основних типів їх системної організації, мікросистем [7, 8]. Таке розмежування вперше було запропоноване Ф.Філіним [15] і активно розробляється від поч. 60-х років. А. Уфімцева, розглядаючи ЛСГ як об'єднання лексем на основі смислових зв'язків і ТГЛ як об'єднання лексем на підставі спільності означуваних словами предметів і явищ, мало що вносить нового у дослідження цієї проблеми [12, 137–138]. Ф. Сороколетов пропонує своє бачення протиставлення ТГЛ і ЛСГ, оцінюючи ТГЛ як “об'єднання слів логічного порядку, в яких превалює позамовна сторона і виділення яких значною мірою залежить від суб'єктивної волі дослідника” і ЛСГ як “власне мовну категорію, результат історичного розвитку мови” [13, 21–22]. На думку П.Гриценка, виділення цих типів об'єднання лексики – ТГЛ та ЛСГ – в основу протиставлення яких покладено ознаки “предметності” / “мовності”, не зовсім вдале, оскільки на практиці ці ознаки виявляються тісно пов'язаними, корелюють між собою [7, 9]. Зауважимо, що в семасіологічних дослідженнях останнього часу чітке розмежування ЛСГ і ТГЛ значною мірою деактуалізоване; виділення ТГЛ має скоріше операціональне, ніж евристичне значення. Проте актуальною залишається проблема встановлення меж ТГЛ. Ф.Філін, звертаючи увагу на довільність перебудови ТГЛ без суттєвих змін відношень між компонентами, фактично стверджує, що ТГЛ не мають меж: “Слова, виражаючи свої власні значення, у межах однієї лексико-семантичної групи, одночасно виявляються пов'язаними між собою відношеннями, які є суттєвими для їх значень. Це відношення синонімії, антонімії, різні уточнення, диференціації і узагальнення близьких їм суміжних значень. Зумовлені різними причинами зміни цих відношень впливають на розвиток значення окремого слова, на склад лексико-семантичної групи та її подальшу долю” [16, 535–536]. На відносному характері меж ЛСГ наголошувала А. Уфімцева. Дещо обережніше підходить до висвітлення цього питання Р. Будагов, який ТГЛ поділяє на такі, що мають чіткі межі, і такі, для яких встановити межі дуже важко [1, 23].

Зауважимо, що деякі дослідники користуються ще терміном лексико-семантичний розряд, який у свою чергу об'єднує ряд предметно-тематичних груп [3, 19].

У принципах класифікації лексики на тематичні групи, у способах встановлення взаємозв'язків між ними відбивається певне уявлення про зовнішній світ, створюється своєрідна мовна картина світу. Ф. Дорнзайф наголошував, що при класифікації лексичного

матеріалу “необхідно виходити не з окремих слів, щоб визначити їх значення, а з речей, з понять; цей шлях саме й означає вивчення словесної оболонки для думки” [8, 242].

Існує багато класифікацій лексики, які по-різному репрезентують мовну картину світу. Найбільш всеохоплюючими, на нашу думку, є ідеографічні класифікації лексики, кожна з яких (крім схеми Маєра) була взята за основу структури відповідних словників Касареса, Молінера, Маєра, Дорнзайфа і Халліга-Вартбурга [10; 8; 11; 17]. Найбільш універсальною є класифікація Халліга-Вартбурга, в основі якої лежить “Таблиця ідентифікуючих слів” Баллі [2]. Автори чітко розмежовували поняття і значення. На їх думку класифікувати слід саме логічні поняття, які є інваріантним ядром в усіх випадках вживання слова [5, 81–86].

Тому, відштовхуючись від праці Халліга-Вартбурга, пропонуємо класифікацію полонізмів, які відбивають українські пам’ятки XVI–XVII ст. Зауважимо, що цей період в історії України відзначається “релігійно-національним і культурним відродженням... і обмежується двома подіями, значення яких в історії України важко переоцінити. 1569 р. – Люблінська унія, яка означала включення основної частини українських земель до складу шляхетської Речі Посполитої. 1648 р. – початок українсько-польської війни і поєданого з нею соціально-політичного руху, що вже в ході першого етапу цієї війни завершився утворенням Української козацької держави” [9, 479].

Звертаючись до пам’яток XVI–XVII ст., ми можемо часто натрапити на опис історичної ситуації на Україні зазначеного періоду. Зокрема, “Волинський релігійний вільнодумець” так характеризує становище українців у “своєї хаті”: “... той же нині гнів божий постиг руси за тое, як тогды жидову, и выдал их тым же ляхом в неволю, що и землю их за неволники мают, же и вѣру их в них кгвалтят” [4, 82].

Українська мова активно реагувала на всі зміни, які відбувалися в суспільстві, про що свідчать писемні пам’ятки досліджуваного періоду, які рясніють польськими запозиченнями. Зауважимо, що “польські лексичні елементи простежуються вже у найдавніших писемних пам’ятках української мови. Наприклад, ще в українських грамотах XIV–XV ст. засвідчені такі лексичні полонізми, як *бискупъ*, *велможный*, *воить*, *волность*, *визнанье*, *грошь*, *личба*, *пань*” [14, 134].

Однак більшість полонізмів виявляють пам’ятки ділового й полемічного стилю XVI–XVII ст. Детальніший аналіз польських запозичень досліджуваного періоду дає змогу запропонувати кваліфікацію, яка охоплює три яруси: перший – *універсум* – засвідчує недиференційованість усього понятійного поля; другому притаманна макродиференціація на три основні комплекси: *всесвіт* (поза людиною), *людина* (поза всесвітом), *людина і всесвіт* (як певна єдність); третьому – диференціація на відповідні ідеографічні сфери.

Усвідомлюючи, що кожна класифікація має умовний характер, спробуємо проаналізувати польські запозичення, зафіксовані українськими писемними пам’ятками XVI–XVII ст., за їх ідеографічною віднесеністю.

УНІВЕРСУМ

Всесвіт

Рослинний світ

Тваринний світ

Земля і корисні копалини

Людина і всесвіт

Буття

Якість і стан

Міра. Число. Кількість

Людина

Людина як член суспільства

Людина і праця: загальні положення

Емоції людини і її мораль

Побут людини

Організація суспільства і соціальні інститути

Назви дій, спрямованих на державно-адміністративне унормування

Назви державно-адміністративних документів

Релігія

Військова справа

Наука і мистецтво

Ми свідомі того, що насичення різних ідеографічних груп лексикою є нерівномірним, окремі групи представлені поодинокими лексемами, зокрема, тваринний світ (*батанть* “фазан” (стп. *bažant*); *базилишок* “злобна (злісна) людина” (стп. *bazyliszek*) та ін.); якість і стан (*актуальний* “чинний, фактичний, правдивий” (пол. *aktualny*); *бадливий* “допитливий, цікавий” (пол. *badliwy*) та ін.); міра, число, кількість (*бань* “шеляг, назва дрібної монети” (стп. *ban*, хорв. *ban*) та ін.), інші – є досить розгалуженими, чисельними. До таких належать:

людина як член суспільства:

абрєвіаторь “автор скороченого варіанта великого твору” (стп. *abrewiator*);

арфіста “арфіст” (стп. *arfiſta*) та ін.;

людина і праця: загальні положення:

бавей! “дивись!” (пол. *bawej*);

бавити “лишатися, провадити, точити час: гаяти, марнувати час; затримувати, зволікати” (пол. *bawić*)

бавитися (пол. *bawić się*) та ін.;

емоції людини, її мораль:

балушити “верещати, галасувати” (пол. *bałuszyć*);

барбарський “тиранський, нелюдський, дикий” < *барбара* “нагайка” (пол. *barbara*) та ін.;

побут людини:

анкерокь “дубова бочка на 6-9 гарців” (пол. *ankierek*);

барбара “груба довга линва, яку використовували при річковому транспортуванні; нагайка” (пол. *barbara*);

бавелна, баволна “бавовна” (пол. *bawełna*, стч. *bawlna* < нім. *Baumwolle*);

бавелница “тканина, хустка, килим з бавовни” (пол. *bawełnica*);

бавелняный “бавовняний” (пол. *bawełniany*) та ін.;

назви дій, спрямованих на державно-адміністративне унормування:

актыкація “подання документів, щоб їх вписали до актів” (пол. *aktykacja*);

актыкованье “вписування до актів”;

актыковати “вписати до актів” (пол. *aktykować*);

баниованье “засуд до вигнання з певного місця із заборонаю туди повертатися” (пол. *baniowanie*);

баниция “позбавлення людини громадянських прав і вигнання її з країни” (стп. *baniacja*, фр. *bannir*, слат. *bannitio*) та ін.;

назви державно-адміністративних документів:

артикуль “параграф, пункт, артикул (частина, розділ будь-якого офіційного документа, статуту, договору, угоди, розпорядження); статут, кодекс, припис, настанова, зібрання правил, інструкцій, положень” (стп. artykuł, стч. artykuł < лат. articulus) та ін.;

релігія:

арцибіскупъ “архієпископ, найвищий біскуп” (пол. arcybiskup);

арцибіскупство “уряд, гідність арцибіскупська; дієцезія арцибіскупова, церковно-адміністративний округ” (стп. arcybiskupstwo);

арциофһрникъ “головний жрець, священник, піп” (пол. arcyofiarownik);

балванъ “бовван, великий шмат дерева; дерев’яний образ; поганський божок” (пол. bałwan);

балвохвалство “поганство, честь, що дається болваном; ідоловірство, ідолопоклонство” (пол. bałwochwalstwo);

балвохвалца “ідоловірець, ідолопоклонник” (стп. bałwochwalca) та ін.;

наука:

абецадло “польська абетка” (пол. abecadło);

алембикъ “приладдя для дистиляції” (ар. al-ambik);

алембиковый, алембикова водка “чиста горілка” (< пол. alembikowa wodka);

аритметикъ “той, хто займається арифметикою” (пол. arytmetyk);

артикуль “невеликий твір полемічного або іншого характеру” (стп. artykuł, стч. artykuł < лат. articulus);

баданьє “вивчення, дослідження, дошукування, вивідування; заглиблення, проникнення” (пол. badanje);

баданєся “т.с.” (пол. badanie się);

бадати “вивчати, досліджувати, дошукуватися, вивідувати” (пол. badać);

бадатися (пол. badać się);

бадачъ “дослідник” (пол. badasz) та ін.;

мистецтво:

алцһста “той, хто співав альта” (пол. alcista);

арфїста “арфіст” (стп. arfista) та ін.;

військова справа:

алябарта, галябарда “алебарда, вид старовинної зброї” (стп. alabarta, halabarda, halabarta, фр. hallebarde, свн. helmbarte);

дренчити, дренчыти, дреньчыти “мучити, катувати” (пол. dręczyć). (Наприклад: “... козаки, въехавъши в место Четвертню, што застали, брали, жаковали и люде дренчыли, били и мучыли” (Луцьк, 1649), або ж в іншому архівному документі знаходимо: “... а о тых козакохъ, которым таковое сваволенство вчинили, достаточне ся доведал и нам о томъ ведати дал”);

гүфь, гүхвь, гүфець, уфець “військовий загін” (стп. huf, uf, hufiec);

гермекъ, кгермекъ “зброєносець” (стп. giermek);

драганъ, дракганъ, даратанъ, даракганъ “драгун, кінний воїн” (стп. dragan) (напр.: “Львівський літопис 1498–1649” фіксує цю лексему: “... наказано им гетмана собһ обирати ... а при каждом полку трыста нһмцов // дракганов для остроги лһпшеһ”);

драгання, дракгання, драгання “загін драгунів” (стп. dragania);

гаковица, гаковниця, гаковъница “вид зброї, гаківниця, рід довгої на дерев’яній підставці рушниці, що вживалася по фортецях” (стп. hakownica);

бардабушка “рід стрільби, гаркебуз” (пол. berdebuska);

вербунокъ “вербування до війська” (пол. werbunek);

абшитован(н)ый “відправлений зі служби” (пол. abszytowany);
боевати “точити бій, битися, боротися, воювати” (пол. bojować);
боевиско “місце, де б’ються, пляц бойовий” (пол. bojowisko);
бровичи “залити кров’ю, кривавити” (пол. broczyć);
варовати “боронити, ховати, стерегти, пильнувати, уміцнювати, забезпечувати” (пол. warować);

варовный “уміцнений, уфортифікований” (пол. warowny);
варта “військова сторона” (пол. warta);
вексовати “знущатися з когось, мучити” (пол. weksować) та ін.

Зауважимо, що польська мова була не лише джерелом запозичення неіснуючих в українській мові лексем, а й виступала посередником у перейманні іншомовної лексики.

Аналіз українських писемних пам’яток XVI–XVII ст. виявив велику кількість тематично різних лексем, запозичених мовою-реципієнтом з польської, однак своїм корінням вони сягають:

- італійської мови:

агрестъ, агрисъ “агрис” (пол. agrest < іт. agresto);
банитъ “вигнанець” (стп. banita, banit < іт. bandito) та ін.;

- грецької мови:

аллоє “алоє, столітник (тропічна або субтропічна рослина); густий сік з цієї рослини” (стп. aloes < лат. aloë < гр. ἄλoν);

базилискъ, базіліскъ “василіск, ящірка” (пол. bazylysk < гр. βασιλίσκοϛ);

автентикъ “урядовий лист з печаткою і підписом; уповноваження; річ не фальшива, автентична” (пол. autentyk < гр. ἄυτεντιχoϛ);

аптека “місце зберігання, виготовлення і продажу ліків; лікувальні засоби, ліки” (стп. apteka, артука, аротека, стч. аратука, лат. apotheca < гр. ἄπουήκη);

автентице (від *автентикъ* < пол. autentyk < гр. ἄυτεντιχoϛ) “правдиво, вірогідно” та ін.;

- французької мови:

багателя “дріб’язок, дрібничка” (пол. bagatela < фр. bagatelle);

балверъ, балберъ “цирульник, фельдшер” (стп. barbierz, balwierz < фр. barbier);

аркабузь “таківниця, ручна зброя без багнету з люнтовым запалом у XV–XVII ст.” (стп. arkabuz, harkabuz < нім. Arkebuse, фр. arguebuse);

акордъ “згода, уклад, умова” (пол. akord < фр. accord);

бандолетъ “перев’язь на шаблі” (пол. bandolet < фр. bandelette) та ін.

- німецької мови:

алкеръ (олкиръ) “бічна кімната, покої у хаті” (пол. alkier < стп. alker, alkierz < нім. Erker);

антвасъ “мідниця зі жбаном, умивальня” (стп. antwas < нім. Handfass);

абшитъ “відправа зі служби, звільнення з війська” (стп. abszyt < нім. Abshied);

балка “балка, дерев’яна колода” (стп. belka, balka < нвн. Balken);

арфа “арфа, музичний інструмент” (стп. arfa, harfa < двн. harpha);

абъшл<гъ “виготовлена зі спеціальної тканини деталь одягу” (стп. abszleg, apszlag < свн. abslag);

автусъ “найгірший гатунок, брак” (стп. auszus, ausus < свн. ausschuss) та ін.;

- латинської мови:

аминекъ “кмин” (стп. aminek < лат. ammiun);

авритигментъ “злоторіст (мін.)” (пол. auripigment < лат. auripigmentum);

- асистенція* “присутність” (стп. *asystencja* < лат. *assistentio*);
- атиненція* “усе, що належить до чогось” (пол. *atynencja* < лат. *attinere*);
- авизія* “вістка, новина, донесення” (пол. *awisa* < фр. *avis* < лат. *avis*);
- акгравация, агравация* “кривда, утиск” (стп. *agrawacyja* < лат. *aggravatio*);
- адгерентъ* “прибічник, прихильник, приятель” (пол. *adherent* < лат. *adhaereo*);
- администраторъ* “правитель, намісник; керівник, управитель; заступник” (стп. *administrator* < лат. *administrator*);
- аккомодувати* “пристосувати, зробити придатним для використання у певних умовах, з певною метою” (стп. *akomodować* < лат. *accomodare*);
- аккомодуватися* (пол. *akomodować się*);
- акцептовати* “приймати” (пол. *akceptować* < лат. *accipere*);
- ампліфікувати* “розширювати, зволікати” (пол. *amplifikować* < лат. *aplicare*);
- анигилювати* “знищити, зневажити” (пол. *anihilować* < лат. *anihilare*);
- анимовати* “заохочувати, додавати духу, відваги” (пол. *animować* < лат. *animare*);
- апелувати* “називати, іменувати” (стп. *apelować* < лат. *appellare*);
- аплікувати* “прикладати, стосувати” (пол. *aplikować* < лат. *applicare*);
- ассистувати* “бути поруч, не відступати, супроводити, служити й допомагати в уряді, чинності й обряді” (пол. *asistować* < лат. *assistere*);
- анимушь* “дух, серце, характер, душа, мужність, відвага, сміливість” (пол. *animusz* < лат. *animus*);
- афектъ* “афект (нервова збудженість, пристрасть); почуття; намір, бажання, думка, ставлення до когось; ефект” (стп. *afekt* < лат. *affectio*);
- алмарія, олмариа* “шафа, скриня” (пол. *almaria* < лат. *armarium*);
- балаусы* “балауси (стовпчики для балюстради); круглий стовпчик” (пол. *balas*, іт. *balaustro*, фр. *baluster* < лат. *balaustum*);
- адамашекъ, адамашка* “адамашка, гатунок шовкової тканини” (стп. *adamashek* < слат. *adamaskus*);
- алба* “алба, білий довгий одяг, який католицькі священники одягають під ризу” (стп. *alba* < лат. *alba*);
- апарамеътъ, апарамеътъ* “костюмний одяг” (стп. *aparament* < лат. *apparament*);
- администрація* “розпорядження, завідування; виконання” (стп. *administracja* < лат. *administratio*);
- администрованье* “завідування, господарювання”;
- администровати* “завідувати, господарювати” (пол. *administrować* < лат. *administrare*);
- акторатъ* “право однієї зі сторін на першочергове наведення доказів своєї правоти” (стп. *aktorat* < лат. *actor*);
- акцесія* “здобуття права на власність; угода на прибуток” (стп. *akcesyja* < лат. *accessio*);
- акцессория* “вирок” (стп. *akcesoryja* < лат. *accessorium*);
- акція* “справа, судовий процес, позов” (стп. *akcyja* < лат. *actio*);
- алекгация* “доказ, посилення на щось” (стп. *alegacja* < лат. *allegatio*);
- алекговати* “доводити, виправдовувати” (стп. *alegować* < лат. *allegare*);
- алтерація* “підроблення, сфальшування приватного або урядового акту” (пол. *alteratia* < лат. *alteratio*);
- альтерната* “право, яке визначило владу при спорі двох рівних достойників” (стп. *alternata* < лат. *alternatio*);

ангарія “повинність підданих, пов’язана з перевезенням речей, листів та ін.” (стп. angaria < лат. angaria);

апелувати “апелювати (оскаржувати) ухвали нижчої інстанції перед вищою; звертатися до когось за підтримкою” (стп. apelować < лат. appellare);

апробація “апробація, схвалення, затвердження” (стп. aprobacja < лат. approbatio);

асекурувати “запевняти, гарантувати, забезпечувати” (стп. asekurować < лат. assecurare);

ассигновати, ассигновати “асигнувати, відпускати певну суму грошей для певної мети” (стп. asygnować < лат. assignare);

атентувати “бути присутнім при якійсь справі, пильнувати” (пол. atentować < лат. attentare);

аддиція “додаток” (стп. addycja < лат. additio);

акть “акт, дія, рішення, розгляд; правовий урядовий документ; мн. урядові книги” (стп. akt < лат. actus);

аннотація “дописка, приписка” (пол. annotacja < лат. annotatio);

апеляція “апеляція, оскарження ухвали нижчої інстанції перед вищою” (стп. apelacja < лат. appellatio);

асекюрація “зобов’язання, гарантія” (стп. asekuracja < лат. assecuratio);

ассигнація “письмове доручення про виплату пред’явникові певної суми грошей з каси розпорядника або видачі відповідної кількості певних предметів” (стп. asygnacja < лат. assignatio);

атестація “свідчення, показання в суді або на допиті; посвідчення” (пол. atestacja < лат. attestatio);

авдиторъ “намісник біскупський” (пол. audytor < лат. auditor);

акциденція “дохід попа, несталий прихід з оплат” (пол. аксуденція < лат. accidens);

арка “ковчег, судно, у якому, за Біблією, врятувався Ной зі своєю родиною та тваринами” (стп. arka, archa < лат. arca);

архикапланъ “архиєрей, старший над католицькими священниками” (пол. архикаплан < лат. archicapellanus);

атеиста “безбожник, безвірник, атеїст” (пол. ateista < лат. atheista);

адверсаръ “супротивник, неприятель” (пол. адверсарь < лат. adversarius);

апартаментъ, апартаментъ “кулі, порох та інші речі, потрібні для гармати” (стп. aparament < лат. apparatus);

армата “гармата, зброя, флот, армада (з’єднання кораблів), військо” (стп. armata, harmata, іт. armata < лат. armata);

алюмнь “семінарист, бурсак, учень, який навчається безкоштовно, вихованець” (стп. alumn < лат. alumnus);

апертура “розтин нариву” (пол. apertura < лат. apertura);

аппетитъ “бажання їсти” (стп. apetyt, apetyk < лат. appetitus);

акть “церемонія, обряд; дія в театральній виставі” (стп. akt < лат. actus);

аплявдовати “рукоплескати, аплодувати” (пол. аплявдовать < лат. applaudere) та ін.

Таким чином, українські писемні пам’ятки XVI-XVII ст. відбивають запозичення з польської мови, які стосуються різних ідеографічних сфер. Кожна з них по-різному представлена полонізмами: окремі ТГЛ є досить розгалуженими (людина як член суспільства; організація суспільства і соціальні інститути), інші – малочисельними (земля і корисні копалини; якість і стан, рослинний світ, буття). У деяких випадках важко встановити межі ТГЛ, тому іноді одне слово належить до різних груп, залежно від значення,

яке воно набуває у контекстах різножанрових пам'яток. Звертає на себе увагу той факт, що багато полонізмів, повторюваних у пам'ятках різних жанрів, мають відмінності не лише на рівні семантики, а й у способах графічного оформлення, зафіксовані у фонетичних та морфемних варіантах. Ця обставина може бути потрактована як свідчення можливого кількарязового переймання того самого полонізму різними авторами індивідуально, без уваги на переймання іншими авторами. Водночас графічна і формальна неусталеність запозичень демонструє відсутність нормативного (кодифікуючого) регулювання в українській книжній мові XVI-XVII ст.

Використана література:

1. *Будагов Р.А.* Сравнительно-семасиологические исследования. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1963. – 302 с.
2. *Bally Ch.* Traite de stylistique Francaise. V. II. – Paris-Geneve, 1951. – 216 s.
3. *Булька А.М.* Лексичні запозичення у беларускій мові XIV–XVIII ст. – Мінск: Навука і тэхніка, 1980. – 256 с.
4. Волинський релігійний вільнодумець. – Б. м. н., поч. XVII ст. (Тексти з антикатолицьких, протестантських заміток ієромона Пахомія на полях Острозької біблії) // ЧИОНЛ. – К., 1905. – Кн. XVIII, отд. 3. – 288 с.
5. *Wartburg W.* Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie. 2. Aufl. – Berlin, 1963. – 275 s.
6. *Grzegorzczkova R.* Pojęcie językowego obrazu świata. // *Językowy obraz świata.* – Lublin: PAN, 1990. – 176 s.
7. *Грищенко П.Ю.* Моделивання системи діалектної лексики. – К.: Наук. думка, 1984. – 217 с.
8. *Dornseiff F.* Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen. 1. Aufl. – Berlin und Leipzig, 1933–1934 // Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976. – 355 с.
9. Історія української культури. – Т. 2. – К., 2001. – 847 с.
10. *Casares J.* Diccionario ideológico de la lengua espanoespañol, t. 1. – Madrid, 1966. – 156 s.
11. *Meir H.* Deutsche Sprachstatistik, Bd. 1. – Hildesheim, 1964. – 186 s.
12. *Уфимцева А.А.* Семантика слова // Аспекти семантичних досліджень. – М.: Наука, 1980. – С. 67–76.
13. *Сороколетов Ф.П.* К вопросу о системных отношениях в лексике народных говоров // Диалектная лексика. 1975. – Л.: Наука, 1978. – С. 14–25.
14. Сучасна українська літературна мова. – К., 1973. – 376 с.
15. *Филин Ф.П.* Очерки по теории языкознания. – М.: Наука, 1982. – 335 с.
16. *Филин Ф.П.* О лексико-семантических группах слов // Езиковецькі дослідження в честь на академик Стефан Младенов. – София, 1967. – С. 535–536.
17. *Hallig R. und Wartburg W.* Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie. – Berlin, 1963. – 225 s.

Дацька Т.О.

**Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

ДИНАМІКА ВАРІАНТІВ ФОНЕМНОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА В АСПЕКТІ ЗАГАЛЬНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ВИМОВНОЇ НОРМИ (НА МАТЕРІАЛІ ПРИГОЛОСНИХ ФОНЕМ)

Мова є відкритою динамічною гетерогенною матеріальною функціональною системою [3, 65]. Динамічність – одна з постійних характеристик мови – розширює межі існування варіантів мовних одиниць, створює підґрунтя для розвитку мовної норми і, таким чином, забезпечує життєздатність мови протягом усього часу її існування.

Відомо, що англійська мова функціонує в наш час як поліетнічна мова, тому дослідження особливостей її розвитку відбувається на основі вивчення її варіантів. Один із найпоширеніших варіантів англійської мови – американський варіант – на фонетичному